

СЛАВА

СВЕТИ ДИМИТРИЈЕ

С А Д Р Ж А Ј

+	БЕСЕДА НА СВЕТОГ ВЕЛИКОМУЧЕНИКА ДИМИТРИЈА	7
01.	СВЕТИ РАТНИЦИ	9
02.	ЖИТИЈЕ СВЕТОГ ВЕЛИКОМУЧЕНИКА ДИМИТРИЈА	35
03.	КУЛТ СВЕТОГ ДИМИТРИЈА	79
04.	О СЛАВИ ИЛИ КРСНОМ ИМЕНУ	95

БЕСЕДА НА СВЕТОГ ВЕЛИКОМУЧЕННИКА ДИМИТРИЈА

А знате ли, браћо, шта је врхунац људског слепила, слепила неизрецивог, знате ли? Када у човеку ослепе све очи душе, очи срца, очи тела, када убијајући вас христоносце, вас богоносце, вас духоносце, буду мислили да Богу добро чине. „Изгониће вас из зборнице; доћи ће време кад ће сваки који вас убије мислити да Богу службу чини“ 20. Доћи ће време, одавно је дошло и сада је. Гле, и данас хришћане гоне и муче као што су некад незнабоши и цар Максимијан гонили и мучили светог славног великомученика Димитрија. Зар данас не mrзе, зар данас не гоне Господа Христа? О, mrзе Га и гоне вештији од незнабожачких царева. Зар не гони Господа Христа свештеник који несвештено живи и несвештено служи? О, мучи Га и гони и изгони из душе својих парохијана. Зар не мучи, зар не гони Господа Христа судија из суда који неправедно суди и осуђује? Зар не мучи, зар не гони Господа Христа из душе својих држављана државник који безбожно влада? Зар не мучи, зар не гони Господа Христа трговац који непоштено тргује? Зар не мучи, зар не гони Господа Христа лекар који несавесно лечи? Зар не мучи, зар не гони Господа Христа из детињских душа наставник који неверје проповеда?

Гониоци Христа, пребројте се! Данас вас је више него за време незнабожачких царева. Нека вас је милион милиона, ипак је један хришћанин јачи од свију вас, јер Бога у себи носи, јер се Бог из њега бори са вама. А ко ће Бога победити, ко ће хришћанина богоносца победити? Нека се деси и то чудо, да сви пређу у табор Христових гонитеља и да у свету остане само један хришћанин, ипак ће он један однети победу над свима њима, јер је у њему Непобедиви Победник - Господ Христос. Пошљи хиљаду смрти против њега, и он ће их све сатрти. Пошљи легион ћавола, и он ће их све у прах развејати.

Тако се борио свети Димитрије и победио моћног цара Максимијана. Бори се и ти тако и победићеш све гониоце Господа Христа.

*Из беседе Аве Јустина одржане на Светој великомученика Димитрија,
1964. године у манастиру Ђелије*

А никоме не враћајте зла за зло; промишљајте о томе шта је добро пред свим људима.

Ако је могуће, колико до вас стоји, имајте мир са свим људима.

Не освећујте се за себе, љубазни, него подајте место гневу, јер стоји написано: Моја је освета, ја ћу вратити, говори Господ.

Ако је, дакле, гладан непријатељ твој, нахрани га; ако је жедан, напој га; јер чинећи то угљевље огњено скупљаш на главу његову.

Не дај се злу надвладати, него надвладај зло добрым.

Посланица Римљанима 12, 17-21.

СВЕТИ РАТНИЦИ

Рат [01.01]

Рат је најжешћи облик сукоба међу људским заједницама. Циљеви рата могу бити различити и крећу се од присиљавања непријатеља на прихватање одређених услова, па све до потпуног уништења народа који се сматра непријатељским.

Вероватно најпознатија дефиниција рата потиче од чувеног немачког теоретичара фон Клаузевица и гласи: *рат није ништа друго до државна политика пројужена другим срећивима*. Клаузевиц у својој књизи О рату пише и: *Рат је, дакле, акт сile којим противника треба да присилимо на почињавање нашој вољи*.

Свети Николај Српски написао је: *Главни узрок рата јесте у охолости човека према човеку и охолости народа према народу. Од охолости помрачава се ум, те људи не виде Бога. А чим људи изгубе Бога извида, губе свесност о томе да је сваки човек свакоме човеку браћа*.

На основу целокупне историје ратовања може се рећи да је рат манифестација углавном оног најгорег у људском друштву. Пошто рат до извесне мере подразумева амнстију за оно што појединци у име своје заједнице чине, у рату се дешавају и најзверскији злочини, испољавају се суврости тешко појмљиве људском уму.

Како у рату постоје најмање две стране, најчешће је једна одговорнија за рат од друге. У рату је увек неко присиљен да се брани или да неког другог брани од зла. Ова двојакост мотива која се јавља у случају ратовања, онемогућује да учествовање у по дефиницији неприхватљивом догађању као што је рат, опишемо и вреднујемо искључиво црно-бело.

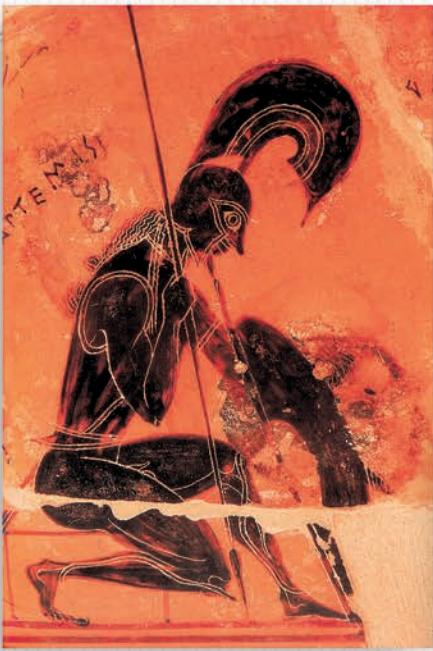
Модерни рат ♦

Снимак пожара после удара НАТО авиона из ваздуха на рафинерију у Новом Саду, 1999. година.

Развој технологије довео је до тога да се рат може водити практично из фотеље.

Хладна прецизност којом је могуће са сигурне удаљености, уз помоћ супериорне ратне технике, уништити практично све циљеве, а поготово цивилне, јунаштво данас чини излишним.

♦ Бог рата

Ареј у јуном наоружању, керамичка ѹосуда, 510. година Ѱре Христија, Археолошки музеј, Фиренца.

Ареј, бог рата у грчкој митологији, заправо би се могао назвати демоном сувог рата, крвопролића. По митологији Ареј је син владајућег пара олимпских богова Зевса и Хере, а пратили су га његови синови са богињом Афродитом, Дејмос и Фобос који су ширили страх и страву. Од демона уз њега су ишли и богиње Ерида (Неслога) и Енио (Бес). Грчки митови говоре да Ареја нису волели ни људи ни богови.

Покољ деце ◆

Покољ вишлејемске деце, део рељефа на забају портала северног бочног брода цркве Ноћр Дам у Паризу, XIII век.

Без обзира на све ратне кодексе, у ратовима увек страдају и недужни - старци, жене, деца. Иродов злочин над невином децом представљен је овде као призор из неког од многобројних ратова вођених у средњем веку, а, нажалост, слични призори понављају се кроз историју до данас.

♦ Суровост грађанског рата

Герника, уље на Ѣлатину Пабла Пикаса, из 1937. године, налази се у Музеју модерне уметности у Њујорку.

Непревазиђен приказ ратних ужаса. Ово Пикасово ремек-дело инспирисано је бомбардовањем баскијског центра, градића Гернике, 26. априла 1937. у време Шпанског грађанског рата. Немачка ескадрила која је учествовала у рату у Шпанији на страну генерала Франка, нападом на Гернику направила је пробу пред ваздушне битке Другог светског рата. Циљ овог ваздушног напада био је да се великим разарањем, као и великим бројем цивилних жртава деморалишу снаге републиканаца и народа који их је подржавао. Иако није ни први ни највећи ваздушни напад на цивилно становништво, бомбардовање Гернике је, захваљујући Пикасовом генију и искреној потресености догађајем, постало симбол ратних разарања уопште.

ПОШТОВАЊЕ ЈУНАЦА [01. 02]

Осим манифестовања оног најгорег, у рату се понекад испољавају и неке од најбољих људских особина, које су у миру често прикривене, скоро умртвљене. Јунаштво, храброст која иде до спремности да се сопствени живот свесно изложи смртној опасности и да се жртвује за друге, одувек је било цењено у свим цивилизацијама кроз историју. Јунаштво је увек подвиг. Како се каже - само се будале не плаше, а јунаци су они који савладају страх. Стари народи често су својим јунацима додавали митске димензије, чак их и обоготоврвали. Они који нису показивали страх пред смрћу, која је извор свих страхова и најгори непријатељ људског рода, старим су народима личили на божеве.

Посебно је било цењено јунаштво у рату. Јунаштво у рату није само индивидуални чин. Тиче се целе заједнице испред које се јунак бори. Јунаци су по правилу и заштитници слабих.

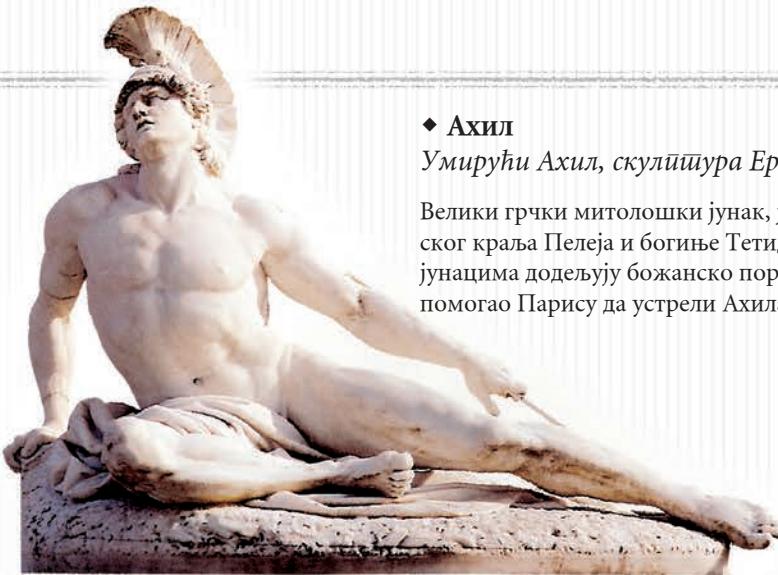
Тамо где има јунаштва, зло је тођаник; тамо где нема јунаштва, зло је суверен, каже свети владика Николај.

♦ Танаско Рајић

Погибија Танаска Рајића на топу,
Рихард Лутића, 1862, Народни музеј,
Београд.

Велики српски јунак из времена Првог српског устанка против Турака. Рођен у селу Страгари под Рудником, 1754. године. Са Карађорђем и другим шумадијским хајдуцима учествовао у многим сукобима с Турцима. У Првом устанку, 1804. године, посебно се истакао у бици на Руднику, а затим у бици под Црним врхом код Јагодине. У Другом српском устанку који је подигнут под вођством Милоша Обреновића, Танаско Рајић је, као капетан устаничких снага, 1815. године пошао да протера Турке из Чачанске нахије. Априла месеца дошло је до одлучујуће битке на брду Љубићу. Танаско је неустрашиво командовао батеријом топова све док га Турци нису опколили и исекли сабљама. Срби су захваљујући његовом јунаштву ипак добили тај бој.

◆ Ахил

Умирући Ахил, скулптура Ернеста Хершера, налази се на Крфу, Грчка.

Велики грчки митолошки јунак, један од главних ликова Хомерове Илијаде, син тесалског краља Пелеја и богиње Тетиде, Зевсов праунук. Ахил је пример како се великим јунацима додељују божанско порекло и атрибути. У току опсаде Троје бог Аполон је помогао Парису да устрели Ахила у пету, једино рањиво место на његовом телу.

◆ Незнани јунак ◆

Споменик Незнаном јунаку на Авали поред Београда, рад Ивана Мештровића, подигнут 1938. године.

Вероватно да међу хиљадама ратника погинулих у борби и сахрањених у масовним гробницама има и већих јунака од оних које историја памти.

◆ Теодор Стратилат

Свети Теодор Стратилат са животијем, руска икона с краја XV века, Музеј историје и архитектуре, Новгород, Русија.

Свети великомученик Теодор Стратилат, војвода римски, у војсци цара Ликинија, и градоначелник града Ираклије. Растурио је многобожачке идоле од сребра и злата, и раздао комаде од њих сиромасима. Многе је обратио у веру Христову. По наређењу цара Ликинија најпре би шибан, потом би дигнут на крст и сав стрелама изрешетан. Најзад мачем посечен. За све време мучења свети Теодор је непрестано говорио: „Слава Теби, Боже мој, слава Ти!” Он се сматра заштитником војника који га призивају у помоћ. Његове чудотворне мошти пренете су из Евханте у Цариград и сахрањене у цркви Влахерни.

ХРИШЋАНСТВО Н РАТ [01. 03]

Нови завет објавио је љубав која у потпуности надилази обично људско поимање света и људског друштва.

Чули сиће да је казано: Љуби ближњег свој, и мрзи на непријатеља свој.

А ја вам кажем: љубиште непријатеље своје, благосиљајши оне који вас куну, чиниште добро онима који на вас мрзе и молиште се Богу за оне који вас гоне; Да будеше синови Оца свој који је на небесима...

Матеј 5, 43-45.

Сваки хришћанин дужан је да заустави умножавање зла на земљи и зато никако на зло не сме да узврати злом. Чак и у случају да неко запрети његовом животу он има избора само да пострада или да се уклони од опасности. Једино тако може се задобити љубав која је Божји начин постојања. Зло се може победити само добрым, надразумском љубављу.

Међутим, кључно питање за хришћанско схватање рата је шта хришћанин треба да учини кад неко запрети животима његових ближњих? Јер Господ нам говори и:

Од ове љубави нико нема веће, да ко живој свој положи за пријатеље своје.

Јован 15, 13.

Ако је у раном хришћанству противљење сваком рату потпуно, престанком прогона и прихваташтвом Цркве од стране Римске државе, као да се зачиње пукотина у до тада монолитном ставу. Већ од IV века неки од црквених писаца, међу првима Амвросије Милански и Августин, почињу да праве разлику између „освајачког рата”, „праведног рата”, „рата као историјске нужности”, „рата као Божје казне”...

Свети ратници у Пећкој патријаршији ◆

Фреске око улаза у цркву

Свети Димитрија, 1565, припрати архијерејског Данила II, Пећка патријаршија,
Косово и Метохија, Србија.

Свети ратници налазе се у доњој зони фресака, око самих врата. Чувају улаз у цркву. Свети Димитрије је изнад самих врата. Раширених руку дочекује све који долазе, али не испушта оружје.

◆ Христос са мачем

*Христос Пантократор са мачем,
манасијир Дечани, XIV век.*

Мало је речи у Светом писму Новог завета које су задале толико мука тумачима: „Не мислите да сам ја дошао да донесем мир на земљу; нисам дошао да донесем мир него мач. Јер сам дошао да раставим човека од оца његовог и кћер од матере њене и снаху од свекре њене: И непријатељи човеку постаће домашњи његови. Који љуби оца или матер већма него мене, није мене достојан; и који љуби сина или кћер већма него мене, није мене достојан. И који не узме крст свој и не пође за мном, није мене достојан. Који чува душу своју, изгубиће је; а који изгуби душу своју мене ради, наћи ће је.” (Матеј 10, 34-39)

◆ Рат на небу

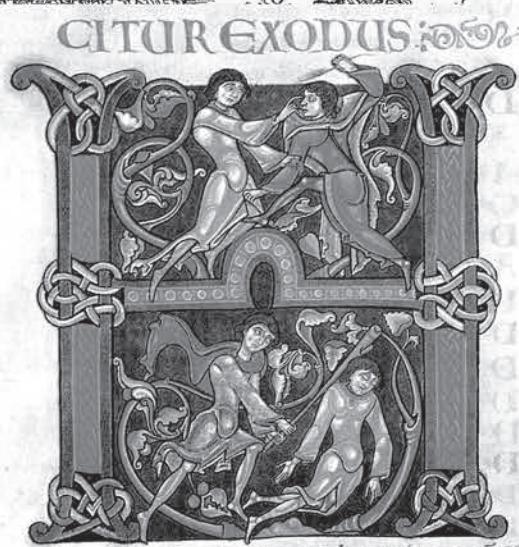
*Дрворез из Айокалијсе,
Албрехт Дијер, 1498. година.*

Праобраз сваког рата на земљи. Свети архангел Михаил са својом анђeosком војском побеђује Сатану у облику змаја. Створен са слободном вољом, као и остали анђели и људи, први и најдивнији од анђела, Луцифер, погордио се и подигао рат против Бога. На челу војске анђела верних Творцу, архангел Михаил збацио је побуњене анђеле предвођене Луцифером (Сатаном) са Неба, из близине Божје, у паклену таму.

◆ Каин и Авель

*Каин убија Авела, иницијал из средњовековног
западног рукописа.*

Праобраз сваког убиства. После првогрдног греха, отпадања људи од Бога и затварања у себельубиву ограниченост која носи смртност, већ у другој генерацији долази до убиства. Један Адамов и Евин син због зависти убија другог.

Издаја ◆

Јудин пољубац, фреска
у цркви Богородице
Перивлептие, 1295. година,
Охрид, Македонија.

„И рекавши ово Исус изиђе с ученицима својим преко потока

Кедрона где беше врт, у који јуђе Он и ученици Његови. А Јуда, издајник Његов, знаше оно место; јер се Исус често скупљаше онде с ученицима својим. Онда Јуда узе чету и од главара свештеничких и фарисеја момке, и дође онамо с фењерима и са свећама и с оружјем.” (Јован 18, 1-3)

◆ Смрт на крсту

Распеће, фреска
у манастиру
Светогејденица,
1208/9.

„После тога, знајући
Исус да се већ све
срвшило, да се сасвим
испуни Писмо рече:
Жедан сам. Стјајаше
пак суд пун оцта; и
они напунише сунђер
оцта, и натакнувши
на трску, принесоше
устима Његовим. А
kad Исус окуси оцат
рече: Сврши се! И
преклонивши главу,
предаде дух.”
(Јован 19, 28-30)

Васкрсење ◆

Силазак у аг, фреска у цркви Светог Георгија, Курбиново, Македонија, 1191. година.

„А анђео одговарајући рече женама: Не бојте се ви; јер знам да Исуса распетога тражите. Није овде: јер устаде као што је казао.

Ходите да видите место где је лежао Господ. И идите брзо и реците ученицима Његовим да устаде из мртвих. И гле, Он ће пред вами отићи у Галилеју; тамо ћете Га видети. Ето, казах вам. И изишавши брзо из гроба, са страхом и радошћу великом похиташе да јаве ученицима Његовим. А кад иђаху да јаве ученицима Његовим, и гле, срете их Исус говорећи: Радујте се! А оне приступивши, ухватише се за ноге Његове и поклонише Му се.” (Матеј 28, 5-10)

СМНСАО ЖРТВЕ У ПРАВОСЛАВЉУ [01.04]

Нов однос Цркве и државе, који је у првим вековима после Христа био незамислив, донео је Цркви многа искушења. Могло би се много дискутувати о томе да ли је „улажењем у брак” са државом Црква више добила или изгубила.

У времену наглог, и у много чему само формалног ширења Цркве у Римском царству, велики број ватрених хришћана одлучио је да се повуче из света у својеврсне „пустинске лабораторије” у којима ће се „унутрашњим напорима” борити против зла. За оне хришћане који су остали у свету, однос према злу и рату постајао је све сложенији. Ширење Византијског царства почело је да се поистовећује са мисијом, а одбрана Царства са одбраном хришћанства. Поредак у царству виђен је као од Бога дат и као такав заслуживао је одбрану.

Како је време одмицало, све је јасније постајало да, поготово у новим околностима, напетост између заповести о љубави према непријатељима и остварења највеће љубави давањем живота за ближњег не може до краја бити разрешена.

У православљу се чува свест о томе да је човекова слобода највећи дар од Бога. Управо човекова слобода најбоље одражава образ Божји, али му истовремено доноси велику и тешку одговорност. Како ће ко реаговати у одређеној критичној, па и ратној ситуацији, зависило је и зависи од мучног избора који се, кад су хришћани у питању, руководи само љубављу.

Опстајање у слободи и љубави формира човекову личност. Решење проблема односа према рату, који је за хришћане увек био и остао велика трагедија, не може се наћи у правилима - како би то хтели неке савремене секте

или представници такозваних „хришћанских деноминација” - већ само у личностима светих који су кроз историју овај проблем решавали сведочећи до краја своју веру, свесно и спремно полажући свој живот „за ближње своје” и остајући, тиме, у Христу, у Цркви.

СВЕТИ МУЧЕНИЦИ [01. 05]

Хришћански мученици сведочили су своју веру тако што су били спремнији да умру него да се одрекну њене благодатне сile. Свети мученик је неко ко зна да се налази на средини између два плана постојања. Смрт је за њега пролаз ка вечности. Отуда је јасно да Христов мученик у ствари није херој, већ пре свега сведок своје вере. Он својим чином потврђује прослављење живота над смрћу, победу коју је Христос донео. Зато свети мученици имају толики значај и уживају тако високо место у спомену Цркве. Њихово сведочење је доказ најважније тврдње хришћанске вере: оне о вакрсењу и пројави живота будућег века.

Многобројни мученици нису умирали за Христом и његово учење, већ су умирали са Христом, узимајући вољно учешће у његовој победи над смрћу. Ова победа траје кроз сва поколења Цркве, до kraja времена. У описима страдања раних хришћана нема много емоција нити одушевљења, али свака њихова реч одише тврдим убеђењем: смрт је надвладана и поражена у Христовом вакрсењу. Опасности, претње смрћу, прогони које је Црква подносила пре него што је ушла у загрљај са државом, нису могли да поколебају верне. Они су се свагда опомињали речи Господа Христа: *Ово сам вам казао, да у мени мир имаши. У свету ћеш имати жалости; али не бојиш се, ја сам победио свети* (Јеванђеље по Јовану 16, 33). Управо су у таквом положају Цркве мученици и видели највећи залог победе, једно и доказ да се они сами, у обрачуна живота против смрти, боре на правој страни.

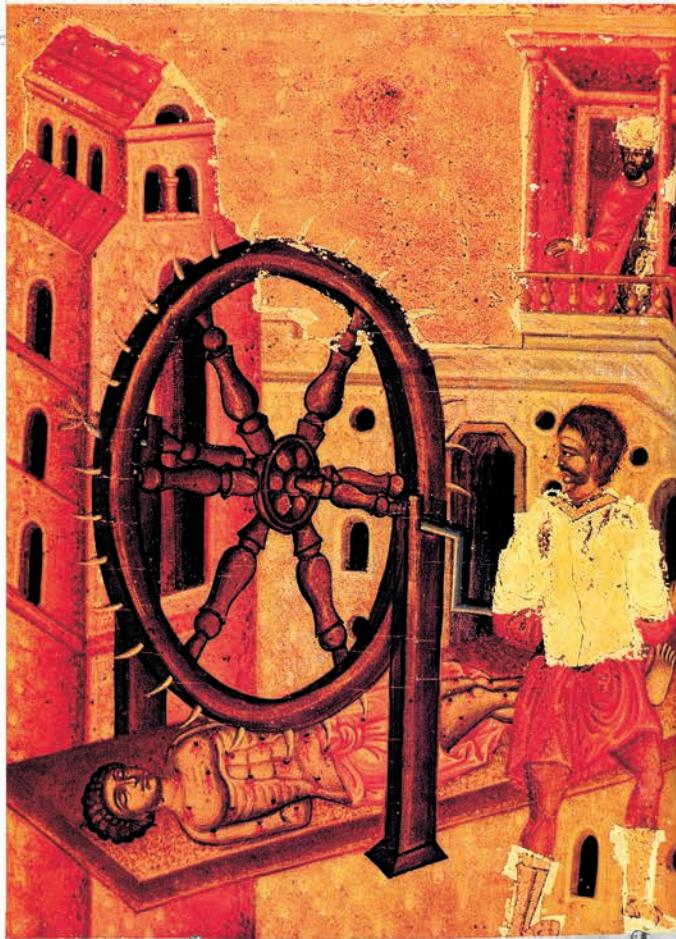
Ако су у време цара Константина престали прогони хришћана од стране државе, нису престала и искушења која су доносили ратови. Претње хришћанима од припадника других вера нису престале ни до данас, а многобројни су, нажалост, били и ратови вођени између држава које су се називале хришћанским.

Богородица између светих ратника ◆

Богородица на престолу између светог Теодора и светог Георгија, икона из VI века, манастир Свете Катарине, Синај.

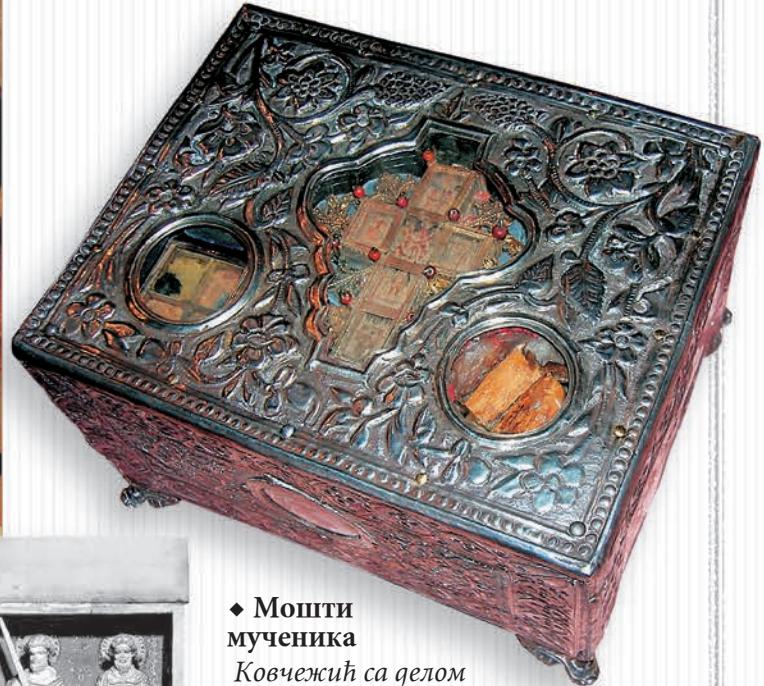
Свети мученици уживају највише достојанство у Цркви, од самих њених почетака.

♦ Мучење светог Георгија

Детаљ са жижијске иконе светог Георгија, 1701. година, манастир Богородице Баламанџке, Либан.

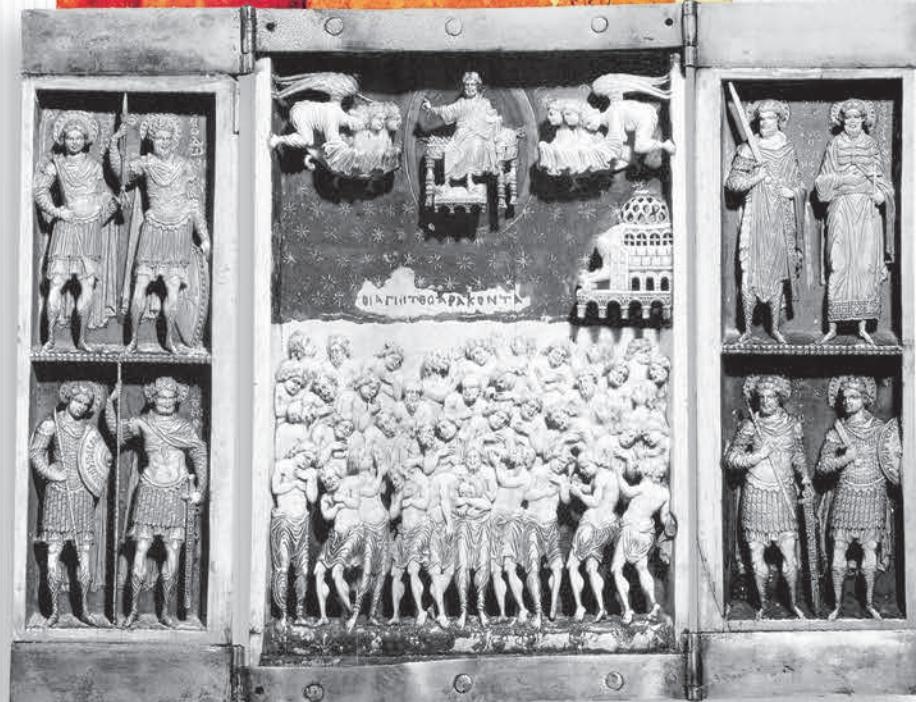
Полагање свог живота за истину Христових речи било је и остало најверодостојније сведочење те истине. „Ако вас mrзи свет, знајте да је мене омрзнуо пре вас. Кад бисте били од света, свет би своје љубио, а како нисте од света него вас ја изабрах од света, зато вас mrзи свет. Није слуга већи од господара свога. Ако мене гонише, и вас ће гонити; ако моју реч одржаше, и вашу ће одржати.” (Јеванђеље по Јовану 15, 18-20)

♦ Мошти мученика

Ковчежић са делом моштију светог Георгија, црква Светог Георгија, Стари Каиро, Египат.

Од почетка су хришћански храмови, како у пренесеном, тако и у буквалном смислу, подизани на моштима мученика. Црква и данас, после много векова полаже мошти у темеље својих здања. Делићи моштију уградију се у камену плочу часне трпезе, ушивају се у антиминсе на којима се служи света литургија. Мошти или делови моштију излажу се у црквама као материјална веза са светитељем који је већ у будућем Царству Божјем. Неким светитељима Бог дарује и дар исцељивања који делује и преко светитељевих моштију.

♦ Мученици и ратници

Четрдесет мученика из Севастије и свети ратници, шриштих од слоноваче, Цариград, X век. Налази се у музеју Ермитаж у Санкт Петербургу.

И светих четрдесет мученика из Севастије (који се славе 22. марта – Младенци) такође су били ратници, војници, али су у потпуности одбацили свој војнички позив и послушност својим старешинама и самом цару, пошто су као јединог цара прихватили Христа.

СВЕТИ РАТНИЦИ [01. 06]

Сам поглед на црквени календар увериће нас да је у њему велики број ратника. Обичних војника, али и војсковођа, краљева и царева. Може се рећи да су осим монаха и свештеника ратници као позив најбројнији међу светитељима.

У периоду ране Цркве, чим би војник постао хришћанин, престајао би да буде војник, јер је то било неспојиво са вером коју је прихватао. Ранохришћански писац Тертулијан (II-III век) изричito каже:

Када је ог некој хришћанска вера била примљена и означена, или се војничка служба мора најуспјиши одмах, као што су многи учинили, или се мора прибегавати разним увијањима, да се не би што учинило прошив Бога.

Каснији развој заједничког пута Цркве и државе вратио је достојанство војничком позиву. Већ свети Атанасије (IV век), говорећи о релативном важењу неких правила и упутстава за духовни живот, користи као поређење следеће речи:

... Тако, убијаши није дођушишено, али убијаши у рату нейријашеље и законишто је и доспјојно похвале, и ради тога који се одликују у рату удостојавају се великих почасти и сименици им се подижу, који казују њихова славна дела.

Временом, када су дошле епохе ратова са неверницима који све силније насрђу на границе хришћанских земаља, ратници који жртвују живот за одбрану слабих и незаштићених свечешће бивају препознати у Цркви као свети.

Свети Георгије, Теодор и Димитрије •

Икона из XIII века,
манасијир Свете Кајарине, Синај.

Представљање светих ратника у различитим периодима историје разликовало се и према тренутном изгледу ратника. Најважнији део ратне опреме (без обзира на епоху), представљало је оно оружје због којег су на крају одбацили сва осталा – крст Христов.

